

Temsilcilerin Yemin Delili Kapsamında Değerlendirilmesi; Tüzel Kişiler Üzerine Bir İnceleme

Evaluation of Representatives in The Context of Oath Evidence; an Analysis on Legal Entities

ÖZET

Tüzel kişilik, belirli bir amaca yönelik olarak örgütlenmiş insan veya mal topluluklarının hukuk düzeni tarafından kişilik kazanarak hak ve yükümlülük sahibi olması anlamına gelir. Türk Medeni Kanunu'nun 47. maddesi tüzel kişilik kavramını, başlı başına bir varlık olarak örgütlenmiş kişi toplulukları ve belirli bir amaca özgülenmiş bağımsız mal toplulukları şeklinde tanımlamaktadır. Tüzel kişiler, hukukî işlemler ve davada kendilerini temsil eden organlar aracılığıyla faaliyet gösterirler. Bu temsil, tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini yerine getirebilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Temsile yetkili organlar, tüzel kişilerin iradesini beyan eder ve bu beyanların geçerliliği tüzel kişilerin hukukî durumu üzerinde doğrudan etkilidir. Yemin ise Türk hukuk sisteminde kesin deliller arasında yer almakta olup, davalarda belirleyici bir rol oynar. Tüzel kişiler açısından yemin delilinin nasıl uygulanacağı, temsile yetkili organların yemin etme yükümlülükleri ve yetkileri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, temsilcilerin yemini eda veya iade etmesi, ilgili yasal düzenlemeler ve içtihatlar ışığında incelenerek, tüzel kişilerin dava süreçlerindeki rolü ve etkisi daha iyi anlaşılmaktadır. Çalışma, tüzel kişilerin hukukî durumu ve temsile yetkili organların yemin etme yetkileri ile yükümlülüklerini detaylı bir şekilde incelemekte, ayrıca yemin delilinin uygulanmasında karşılaşılan hukuki ve pratik sorunları doktrin ve Yargıtay kararları çerçevesinde analiz etmektedir. Bu çerçevede, temsilcilerin tüzel kişileri davada temsil etmesi ve yemin delilinin kullanımı konularında bir anlayış sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tüzel Kişi, Temsilci, Yemin Delili

ABSTRACT

Legal personality refers to the recognition of certain organized groups of people or property as legal entities by the legal system, allowing them to possess rights and obligations. Article 47 of the Turkish Civil Code defines the concept of legal personality as groups of people organized as independent entities or property dedicated to a specific purpose. Legal entities operate through their organs, which represent them in legal transactions and proceedings. This representation is crucial for the fulfillment of the rights and obligations of legal entities. Authorized organs express the will of the legal entities, and the validity of these declarations directly impacts the legal status of the entities. In the Turkish legal system, an oath is considered definitive evidence and plays a decisive role in legal proceedings. The application of oath evidence concerning legal entities is examined within the framework of the responsibilities and authorities of the authorized organs to take oaths. The process of taking or deferring an oath by representatives is scrutinized through relevant legal regulations and case law, providing a better understanding of the role and impact of legal entities in litigation processes. This study thoroughly examines the legal status of legal entities and the responsibilities and authorities of their organs in taking oaths. It also analyzes the legal and practical issues encountered in the application of oath evidence, drawing on doctrine and decisions of the Court of Cassation. The aim is to provide a comprehensive understanding of the representation of legal entities in court and the use of oath evidence.

Keywords: Legal Entity, Representative, Oath Evidence

GİRİŞ

Tüzel kişilerin hukukî durumu hem doktrinde hem de uygulamada önemli bir yer tutmaktadır. Tüzel kişilik, belirli bir amaç doğrultusunda örgütlenmiş insan veya mal topluluklarının, hukuk düzeni tarafından kişilik kazanarak hak ve yükümlülük sahibi olabilmesi anlamına gelir. Türk Medeni Kanunu'nun 47. maddesinde tüzel kişilik kavramı, başlı başına bir varlık olarak örgütlenmiş kişi toplulukları ve belirli bir amaca özgülenmiş bağımsız mal toplulukları şeklinde tanımlanmıştır. Tüzel kişilerin bu şekilde tanınması, hukukî işlemlerde ve davalarda etkin bir şekilde varlık göstermelerini sağlar.

Tüzel kişiler, hukukî işlemlerde ve yargılama sürecinde kendilerini temsil eden kişiler aracılığıyla varlık gösterirler. Bu temsil, tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini yerine getirebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Tüzel kişilerin temsile yetkili organları, hukukî süreçlerde tüzel kişinin iradesini beyan eder ve bu irade beyanının geçerliliği, tüzel kişinin hukukî durumu üzerinde doğrudan etkilidir.

Yemin, Türk hukuk sisteminde kesin delil türlerinden biridir ve davalarda belirleyici bir rol oynar. Yemin delilinin tüzel kişiler açısından nasıl uygulanacağı, tüzel kişiyi temsile yetkili organ konumundaki kişilerin yemin etme yükümlülükleri ve yetkileri üzerinden değerlendirilir. Temsilcilerin yemini eda veya iade etmesi hem yasal

Merve Hayran Polat¹

How to Cite This Article

Hayran Polat, M. (2024). "Temsilcilerin Yemin Delili Kapsamında Değerlendirilmesi; Tüzel Kişiler Üzerine Bir İnceleme", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:9, Issue:4; pp:416-422. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13459492>

Arrival: 06 July 2024

Published: 29 August 2024

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Arş. Gör. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale, Türkiye

düzenlemeler hem de içtihatlar ışığında ele alınarak, tüzel kişilerin dava süreçlerindeki rolünü ve etkisini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Bu çalışmada, tüzel kişilerin hukukî durumu, temsile yetkili organların yemin etme yetkileri ve yükümlülükleri, Türk Medenî Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde incelenecektir. Ayrıca, yemin delilinin uygulanmasında karşılaşılan hukukî ve pratik sorunlar, doktrin ve Yargıtay kararları ışığında analiz edilecektir. Bu bağlamda, temsilcilerin tüzel kişiyi davada temsil etmesi ve yemin delilinin kullanımı konularında bir anlayış sağlanması amaçlanmaktadır.

TÜZEL KİŞİLERİN HUKUKÎ DURUMU

Tüzel Kişi Kavramı

İnsanın yaşam süresi ve imkânlarının sınırlı olması, hukuk düzeninin insanlar dışında kalan belirli insan ve mal topluluklarını da “kişi” olarak tanınmasına sebep olmuştur. Bir başka ifadeyle, tüzel kişi, gerçek kişi haricinde kişi sıfatına sahip olan varlıkları ifade etmektedir. Böylece, hukuk düzeni, gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişilerin de hak ehliyetine, yani hak kazanma ve borç altına girme yeteneğine sahip olduğunu kabul etmiştir (Dural&Öğüz, 2019: 215). Nitekim, Türk Medenî Kanunu’nun 47. maddesinde, başlı başına bir varlık olmak üzere örgütlenmiş kişi topluluklarının ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal topluluklarının, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazandıkları ifade edilmiştir. Tüzel kişi olarak adlandırılan bu varlıklar, kişilik tanınmış, belli niteliklere sahip ve belirli bir amaca yönelmiş insan ya da mal topluluklarıdır (Helvacı&Erlüle, 2014: 111).

Tüzel kişi kavramına ilişkin yapılan tanım doğrultusunda, bir tüzel kişinin varlığından söz edebilmek için bazı unsurların bulunması gerekmektedir. Bunlardan ilki, tüzel kişinin meydana gelebilmesidir. Tüzel kişinin varlık kazanabilmesi, onu oluşturanlardan ayrı ve bağımsız bir kişiliğe sahip olmayı gerektirir (Helvacı&Erlüle, 2014: 111). Tüzel kişiliğin bağımsız şekilde var olması ise, amacına ulaşmak için gerekli faaliyetleri yürütebilmesi adına zorunlu organlarını oluşturmasıyla sağlanır. Tüzel kişiliğin iradesini ortaya koyabilmesi, bu organlar aracılığıyla mümkün olur. Kanun koyucu, her tüzel kişilik türü için sahip olunması gereken zorunlu organları belirlemiştir. Örneğin, Medenî Kanun derneklerin genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu gibi zorunlu organlara sahip olmasını öngörmüştür. Benzer şekilde, vakıflarda yönetim organı zorunludur. Türk Ticaret Kanunu ise ticaret şirketleri için her bir türde farklı zorunlu organlar belirlemiştir. Bu şekilde, tüzel kişiler, kanunun öngördüğü örgütlenme çerçevesinde bağımsız olarak faaliyet gösterebilir ve hukukî işlemler yapabilirler.

İkinci olarak, tüzel kişilikten söz edebilmek için belirli ve sürekli bir amaca sahip olunması gerekmektedir (Helvacı&Erlüle, 2014: 111). Bu amaç, ekonomik bir menfaatin karşılanması olabileceği gibi, kazanç paylaşımı amacı taşımayan ideal bir amacın gerçekleştirilmesine yönelik de olabilir.

Son olarak, kişi ve mal topluluklarının tüzel kişilik kazanabilmesi için hukuk düzeni tarafından tanınması gerekmektedir. Hukukumuzda hangi kişi veya mal topluluklarına tüzel kişilik tanınabileceği, kanun koyucu tarafından sınırlı sayı ilkesi uyarınca belirlenmiştir. Bu nedenle, kanun koyucunun öngördüğü türde tüzel kişiler dışında, taraf iradeleri ile başka türde tüzel kişilerin kurulması mümkün değildir (Helvacı&Erlüle, 2014: 112). Bununla birlikte, sınırlı sayı ilkesi, tüzel kişilik alanında tipe bağlılık ilkesini de beraberinde getirir. Bu nedenle, kanunun öngördüğü tüzel kişi türlerinin yapısını değiştirmek ve böylece tüzel kişiliğin kanunun öngördüğünden farklı bir faaliyet alanında işlem görmesini sağlayacak karma tüzel kişilik türleri yaratmak mümkün değildir (Dural&Öğüz, 2019: 218).

Tüzel kişiler, kurulduktan itibaren kişilik kazanır ve hak ehliyetine sahip olurlar. Hak ehliyetinin kazanılmasıyla birlikte, hak edinebilme ve borç altına girebilme yeteneğine sahip olan tüzel kişiler, bu konuda gerçek kişilerle eşit seviyededir (Dural&Öğüz, 2019: 247). Türk Medenî Kanunu, tüzel kişilerin hak ehliyetini, gerçek kişilerin hak ehliyeti ile paralel şekilde düzenlemiş ve tüzel kişilerin gerçek kişilerle eşitliğini esas almıştır. Ancak, Türk Medenî Kanunu’nun 48. maddesinde, tüzel kişiler cinsiyet, yaş, hısımlık gibi yaratılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki tüm haklara ve borçlara ehil olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla tüzel kişiler yalnızca gerçek kişilere tanınmış olan bazı haklardan yararlanamazlar (Helvacı&Erlüle, 2014: 114; Dural&Öğüz, 2019: 247). Bununla birlikte, tüzel kişiler, hak ehliyetinin medenî usûl hukuku alanındaki görünümü olan taraf ehliyetine de sahiptir. Taraf ehliyeti, hukukî bir uyumsuzluğun süjesi olma, hukuk yargılamasında davacı ve davalı, icra yargılamasında ise alacaklı ve borçlu olabilme yeteneğini ifade etmektedir (Kale, 2010: 13; Taş Korkmaz, 2014: 71; Erişir, 2007: 29). Dolayısıyla, tüzel kişiler yargılamada taraf ehliyetine sahip kişi olarak yer alırlar.

Tüzel kişiler açısından fiil ehliyeti, tıpkı gerçek kişilerde olduğu gibi, kişinin kendi fiili ile hak sahibi olabilmesi ve borç altına girebilmesi yeteneğini ifade eder (Dural&Öğüz, 2019: 255). Tüzel kişilerin fiil ehliyetine sahip olabilmesinin şartları, Türk Medenî Kanunu’nun 49. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, tüzel kişiler fiil ehliyetini, kanuna ve ana statülerine göre zorunlu organlarını oluşturdukları anda kazanırlar. Zira tüzel kişiler, gerçek kişiler gibi irade oluşturma imkânına sahip değildir (Dural&Öğüz, 2019: 256). Dolayısıyla, organ sıfatı, tüzel kişi örgütünün içinde bulunan ve tüzel kişinin hem iradesini oluşturan hem de bu iradeyi açıklayarak tüzel kişinin fiil ehliyetini kullanmasını sağlayan kişi veya kişilere tanınmıştır. Türk Medenî Kanunu’nun 50. maddesinin ikinci

fıkrasında belirtildiği üzere, tüzel kişinin fiil ehliyetini kullanmasını sağlayan organlar, hukukî işlemleri ve diğer bütün işlemleri ile tüzel kişiyi borç altına sokarlar. Bu maddeye göre, organların yapmış olduğu hukukî işlemler tüzel kişiyi bağlar. Ayrıca, maddede geçen “diğer bütün fiilleri” kavramı, organların borca aykırı davranışları ve haksız fiillerinden de tüzel kişinin sorumlu olacağı anlamına gelir (Helvacı & Erlüle, 2014: 115). Bununla birlikte, tüzel kişiler fiil ehliyetinin medenî usûl hukukundaki görünümü olan dava ehliyetine de sahiptir ve bu ehliyeti organları aracılığıyla kullanırlar (Dural&Öğüz, 2019: 262). Bu bağlamda, tüzel kişilerin fiil ehliyetini ve dolayısıyla dava ehliyetini kullanmaları ancak organları aracılığıyla mümkündür. Bu sebeple, tüzel kişilerin işleyişi açısından büyük öneme sahip olan organ kavramının incelenmesi gerekmektedir.

Organ Kavramı

Tüzel kişiler açısından büyük önem taşıyan “organ” kavramının tanımı, mevcut kanunlarda açıkça belirtilmemiştir. Öztan'a göre, kanun koyucu, özellikle kavramların tanımlarını yapmaktan kaçınarak bu kavramların esnekliğini koruma amacını taşımıştır. Bu nedenle organ kavramını bilinçli bir şekilde tanımlamamıştır (Öztan, 1970: 30).

Doktrinde ise organ kavramının tek ve kesin bir tanımı yapılamamakla birlikte, genel olarak organ, “kanun maddeleri, tüzel kişinin statüsü, tüzüğü veya iç yönetmeliği tarafından belirlenen ve tüzel kişi için önemli olan kurumsal görevleri sürekli ve bağımsız bir şekilde yerine getirmekle yetkilendirilmiş veya bu tür görevleri fiilen ve açık bir şekilde yerine getirme yetkisine sahip kişi veya kişi grupları” olarak tanımlanmaktadır (Öztan, 1970: 30; 1998: 34). Kanunda tanımı bulunmayan organ kavramı, doktrinde oldukça geniş bir şekilde yorumlanmaktadır. Kanun veya tüzel kişinin tüzük ya da statüsü tarafından organ sıfatı verilmemiş olsa bile, fiilen ve dışa karşı belirgin bir şekilde organ görevlerini yerine getiren kişi veya kişi grupları da organ olarak kabul edilmektedir (Öztan, 1998: 34; Dural&Öğüz, 2019: 252; Akipek;Akıntürk;Ateş, 2019: 552; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 323). Dolayısıyla, organ sıfatına sahip olabilmek için mutlaka kanun veya tüzel kişinin tüzüğü tarafından öngörülme şartı aranmaz. Bu nedenle, şeklen kendilerine organ sıfatı verilmemiş kişi veya kişiler de belirli şartlar altında organ olarak kabul edilebilir.

Bu bağlamda, tüzel kişinin organlarını tespit etmek amacıyla doktrinde bazı ölçütler öne sürülmüştür. Ancak bu ölçütlerin çalışmada yer alması, çalışmanın kapsamını aşacağından, konu ile bağlantılı şekli ölçüte odaklanarak “zorunlu organ” kavramı ele alınacaktır.

Bir tüzel kişinin kurulabilmesi ve/veya fiil ehliyetini kazanabilmesi için kanun tarafından öngörülen ve varlıkları zorunlu olan organlara “zorunlu organlar” denir (Öztan, 1998: 35; Dural&Öğüz, 2019: 254; Akipek;Akıntürk;Ateş, 2019: 550; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 326). Her bir tüzel kişi için zorunlu organların belirlenmesi amacıyla kanunun incelenmesi gerekli ve yeterlidir. Zira, zorunlu organlar kanunda açıkça belirtilmiş olduğundan, bu organların gereksinim duyduğu niteliklerin varlığına ilişkin ayrı bir araştırma yapılmasına gerek yoktur (Öztan, 1998: 32).

Kanun koyucu, tüzel kişilerin fiil ehliyetini organları aracılığıyla kullanmalarını düzenlerken, her bir tüzel kişi için sahip olunması gereken zorunlu organları da belirlemiştir. Zorunlu organların en belirgin özelliği, kanun koyucunun bu organların yokluğuna veya işlevsizliğine hukuki sonuçlar bağlamış olmasıdır (Dural&Öğüz, 2019: 254). Özellikle Türk Medenî Kanunu'nun 49. maddesi bu bağlamda önem arz etmektedir. Bu maddeye göre, tüzel kişiler zorunlu organlarını oluşturamaması veya kaybetmesi durumunda fiil ehliyetlerini yitirirler (Öztan, 1998: 34; 1970: 24; Dural&Öğüz, 2019: 249; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 321). Bu nedenle, zorunlu organlar tüzel kişilerin işleyişinde kritik bir rol oynamaktadır ve kanunun belirlediği bu organların varlığı önemlidir.

Zorunlu organ kavramının yanında, konu açısından tüzel kişilerin organ türleri arasında yer alan dış organ kavramına da değinmek gerekir. Dış organ, kural olarak tüzel kişilerin fiil ehliyetini kullanabilmelerini sağlayan, diğer bir ifadeyle hukukî işlemlerde tüzel kişileri temsil eden organlardır (Öztan, 1970: 103; Dural&Öğüz, 2019: 249; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 327). Ancak, kendi iradesini ifade etme yeteneğine sahip olamayan tüzel kişinin iradesini oluşturması açısından bu organlar temsilci olarak değil, tüzel kişiliğin parçası veya unsuru olarak nitelendirilmelidir (Öztan, 1970: 87; 1998: 34; Akipek;Akıntürk;Ateş, 2019: 550; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 321). Bu açıdan, tüzel kişinin iradesini açıklayan organların tüzel kişiyi temsil etmesinden söz edilse de tüzel kişi ile organ arasındaki ilişki teknik anlamda borçlar hukuku değil, kişiler hukuku kapsamına giren ve kaynağını kanundan alan bir ilişkidir (Dural&Öğüz, 2019: 251; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 325).

Tüzel Kişilerin Organları Aracılığıyla Davada Temsili

Türk Medenî Kanunu'nun 50. maddesinin birinci fıkrasında, tüzel kişilerin iradelerini organları aracılığıyla beyan edeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, tüzel kişiler yargılamada organları aracılığıyla dava ehliyetini kullanabileceklerdir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 52. maddesi de “tüzel kişiler ise yetkili organları tarafından temsil edilir” ifadesiyle bu hususu açıkça belirtmektedir.

Söz konusu tüzel kişiyi davada temsile yetkili organlar, dış organlardır (Deliduman, 1998: 178). Diğer bir ifadeyle tüzel kişiyi üçüncü kişilere karşı temsil eden organ konumundaki gerçek kişilerdir ve bu kişilerin avukat olması

zorunlu değildir. Ancak organ konumundaki gerçek kişi, avukat aracılığıyla da davayı takip edebilir. Bu bağlamda tüzel kişiyi temsil yetkisi bulunmayan kişiler, tüzel kişinin taraf olduğu bir yargılamada tüzel kişiyi temsil edemezler.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 54. maddesinin birinci fıkrasında, tüzel kişilerin temsil yetkisine sahip organlarının, temsil belgelerini, dava veya cevap dilekçeleriyle mahkemeye vermek zorunda oldukları ifade edilmektedir. Bu belgelerin sunulmaması durumunda, tüzel kişiler usûl işlemlerini gerçekleştiremezler. Bununla birlikte maddenin devamında, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahkemenin, tüzel kişilerin eksiklikleri tamamlamaları koşuluyla dava açmalarına veya işlem yapmalarına izin verebileceği ifade edilmektedir. Eğer belgeler süresi içinde ibraz edilmez veya mahkemeye başvurulmazsa, dava açılmamış veya yapılan işlemler geçersiz sayılır.

Bununla birlikte ifade edilmelidir ki Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 52. maddesi "davada kanunî temsil" başlığını taşımaktadır. Kanunî temsil, gerçek kişilerin fiil ehliyetine ve dolayısıyla dava ehliyetine sahip olmadıkları durumlarda uygulanan bir kurumdur (Atalı;Ermenek;Erdoğan, 2017: 248). Dolayısıyla tüzel kişilerin davada yetkili organları aracılığıyla temsil edilmelerinin kanunî temsil kavramıyla uyumlu olup olmadığı incelenmelidir.

Günümüzde, tüzel kişilerin niteliğini açıklamaya yönelik teorilerin önemlerini yitirdiği belirtilse de tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip olan organın kanunî temsilci olarak kabul edilmesi görüşü, temelde tüzel kişilerin hukukî varlığını açıklamaya yönelik varsayım teorisinin bir sonucudur. Bu teoriye göre, tüzel kişiler irade sahibi olarak kabul edilmezler ve bu nedenle fiil ehliyetine sahip değildirler (Öztaş, 1998: 7; Dural&Öğüz, 2019: 212; Akipek;Akıntürk;Ateş, 2019: 511; Oğuzman;Seliçi;Oktay Özdemir, 2022: 279). Bu bağlamda, tüzel kişiler tam ehliyetsiz kabul edildikleri için davalarda kanunî temsilcileri aracılığıyla temsil edilmeleri zorunludur. Bu teorisinin medenî usûl hukukuna yansımaları olarak kabul edilen görüş, tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip organın kanunî temsilci olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Öztaş, 1998: 88).

Gerçeklik teorisine göre ise, tüzel kişiler iradeye sahip hukukî varlıklar olarak kabul edilirler ve fiil ehliyetine sahiptirler. Söz konusu görüş uyarınca, tüzel kişilerin iradelerini açıklamaları ve fiil ehliyetini kullanmaları organları aracılığıyla mümkündür. Bu organlar, tüzel kişinin bir parçası ve unsuru olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla organların irade açıklamaları, tüzel kişinin beyanları olarak işlem görür. Bu teorisinin medenî usûl hukukuna yansımaları olarak kabul edilen görüş uyarınca, tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip organların kanunî temsilci olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Çünkü tüzel kişi fiil ve dava ehliyetine sahiptir. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere Türk Medenî Kanunu'nun 49. maddesinde tüzel kişilerin fiil ehliyetine sahip kabul edildikleri göz önüne alındığında, bu kanunun düzenlenmesinde gerçeklik teorisinin etkili olduğu söylenebilir (Öztaş, 1998: 10). Buna rağmen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 52. maddesinin başlığının "davada kanunî temsil" olarak belirlenmiş olması ve madde gerekçesinde, medenî hakları kullanma ehliyetine sahip olmayanların davada temsil edilmesi esasının düzenlendiğine ilişkin ifade, varsayım teorisinin etkilerini taşıdığı da gösterir. Ancak, madde başlığı ve gerekçesinin tüzel kişilerin temsile yetkili organları aracılığıyla temsil edilmesini açıklamak açısından uygun olmadığı belirtilmelidir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 39. maddesinde yer alan "Ehliyeti haiz olan hükûmî şahıslar, kanunî uzuvları vasıtasıyla ve icap eden mezuniyeti istihsal ile hareket ederler" şeklindeki eski düzenlemenin kanımızca daha uygun olduğu ifade edilmelidir.

Bu açıklamalar ışığında, Türk hukukunda dava ehliyetine sahip tüzel kişiyi davada temsil etmeye yetkili organın klasik anlamda kanunî temsilci olarak kabul edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Ancak Türk hukuk doktrininde, dava ehliyetine sahip tüzel kişilerin organları, genellikle hatalı bir şekilde kanunî temsilci olarak kabul edilmektedir (Deliduman, 1998: 177; Kavasoglu, 2008: 135; Akcan, 1999: 44; Erdönmez, 2017: 1874).

TEMSİLCİLERİN YEMİN DELİLİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir davada tüzel kişinin taraf olarak yer alması, tüzel kişiyi temsile yetkili organlar üzerinde doğrudan bir hukukî etki yaratmamaktadır. Davanın asıl tarafı tüzel kişi olduğundan, dava sonucundan doğrudan etkilenen de tüzel kişidir. Bununla birlikte, tüzel kişi davada taraf olarak yer aldığı anda, temsile yetkili organ konumundaki kişiler, vakıa ve delillerin değerlendirilmesinde üçüncü kişi olarak değil, davada taraf olarak kabul edilmelidirler. Dolayısıyla davada taraf olarak yer alan tüzel kişi adına temsile yetkili organ konumundaki kişi, yemin eda veya iade edecektir. Bu yaklaşım, tüzel kişilerin davada etkin bir şekilde hukukî dinlenilme hakkını kullanabilmesini teminat altına alır.

Yemin Delili Kavramı ve Hukukî Temeli

Hukuk Muhakemeleri Kanunu sisteminde yemin, kesin deliller arasında yer almaktadır. Bir dava sürecinde, taraflardan birinin, davanın çözümü açısından önemli olan ve çekişmeli vakıaların gerçekliğini doğrulamak amacıyla mahkeme huzurunda yaptığı, kutsal değerlere atıfta bulunan beyanlarına yemin denir (Tanrıver, 2021: 953; Yılmaz, 2012: 34; Erdönmez, 2017: 1873; Atalı; Ermenek; Erdoğan, 2017: 512). Yeminin konusu, davanın sonucunu etkileyebilecek, çekişmeli ve kişisel bilgi ve tecrübeye dayalı vakıalardır (Tanrıver, 2021: 953; Erdönmez: 2017: 1876). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 225. maddesine göre, bir kişinin bir hususu bilmesi, onun kendisinden kaynaklanan bir vakıa olarak kabul edilir.

Yemin delili, taraflarca getirilme ilkesinin geçerli olduğu davalarda uygulanır (Tanrıver, 2021: 954; Erdönmez, 2017: 1875). Kamu düzenini ilgilendiren ve re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda yemin, mahkemeyi bağlayıcı bir etki yaratmadığından işlevsel değildir (Tanrıver, 2021: 954).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 226. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine göre, tarafların serbestçe tasarruf edemedikleri vakıalar ve bir işlemin geçerliliği için kanunen iki tarafın irade beyanının yeterli olmadığı durumlarda yemin teklif edilemez. Ayrıca, yemin edecek tarafın onurunu veya namusunu zedeleyebilecek ya da onu ceza soruşturması yahut kovuşturması ile karşı karşıya bırakacak vakıalar da yemin konusu yapılamaz.

İspat yükümlülüğü altındaki taraf, bu yükümlülüğün gereğini diğer delillere başvurarak yerine getirememiş ve dilekçesinde yemin deliline açıkça dayandığını belirtmişse, son çare olarak karşı tarafa yemin teklif edebilir (Tanrıver, 2021: 954; Erdönmez, 2017: 1877; Atalı; Ermenek; Erdoğan, 2017: 514). Bununla birlikte, ispat yükü taşıyan tarafın iddialarını diğer delillerle kanıtlayamadığı durumlarda, hâkimin, davayı aydınlatma görevi çerçevesinde, açıkça yemin deliline dayanan tarafa yemin teklif etme hakkının bulunduğunu hatırlatması mümkündür (Yılmaz, 2012: 126; Karşlı, 2020: 376).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 227. maddesi uyarınca, uyuşmazlık konusu vakıanın ispatı için yeminden başka delili olduğunu beyan eden taraf bile yemin teklif edebilir. Yemin teklif edilen taraf yemini eda etmeye hazır olduğunu bildirdikten sonra, diğer taraf teklifinden vazgeçerek başka bir delile dayanamaz ve yeni bir delil ileri süremez. Bu durumda taraflar arasında bir delil sözleşmesi yapılmış kabul edilir (Yılmaz, 2012: 144).

Temsilcilerin Yemini Eda ya da İade Etmesi

Tüzel kişiler, davalarda organları aracılığıyla temsil edilirler ve bu bağlamda, yemin de tüzel kişinin temsil yetkisine sahip organ konumunda bulunan gerçek kişi tarafından eda veya iade edilebilir. Bu durum, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 232. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip kişi veya organ ya da kanuni temsilci tarafından yemin eda veya iade edilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 232. maddesindeki söz konusu düzenleme, organ konumunda olmayan ancak tüzel kişiyi temsil etme yetkisine sahip olan kişilerin, diğer bir ifadeyle iradi temsilcilerin de yemin eda veya iade işlemini gerçekleştirebileceği izlenimini vermektedir. Ancak, maddenin gerekçesinde, tüzel kişilerin davalarda temsile yetkili organları tarafından temsil edilebileceği, yemin işleminin tüzel kişi adına temsile yetkili organ konumunda olan gerçek kişi tarafından eda veya iade edileceği ifade edilmektedir. Gerekçenin devamında, "kanuni mümessil" kavramının tüzel kişiler açısından istisnalar dışında organ olarak anlaşılması gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla, maddede ifade edilmek istenen, tüzel kişi adına yemin eda veya iade edecek kişilerin organ konumundaki gerçek kişiler olduğudur.

Buna ek olarak, tüzel kişiler açısından mevcut düzenleme olmasa dahi tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip organ konumundaki kişiler yemini eda veya iade edebilecektir. Zira tüzel kişinin taraf olduğu davaya ilişkin vakıa ve delillerin değerlendirilmesinde taraf olarak kabul edilenler, organ konumundaki gerçek kişilerdir. Bu nedenle, tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip olan organ konumundaki gerçek kişinin, yeminin eda veya iade edilmesi işlemini yerine getireceği açıktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 232. maddesinin gerekçesinde, birden fazla kişinin bir tüzel kişiyi temsil etme yetkisine sahip olması ve bu yetkili kişilerden birinin diğerlerinden farklı beyanlarda bulunması durumunda, yeminin iade edilip edilmediği veya yerine getirilip getirilmediğinin maddi hukuk kapsamında değerlendirileceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip birden çok kişi bulunuyorsa ve birlikte temsil kuralı öngörülmüşse, yeminin tüm yetkili kişiler tarafından eda edilmesi veya iade edilmesi gerekmektedir (Umar, 2014:750; Erdönmez, 2017: 1874; Yılmaz, 2012: 84; Üstündağ, 2000: 601; Atıcı, 2021: 308; Elgün Toğrul, 2021: 253). Yargıtay'ın bir kararında, davalı I.S. şirketi adına yeminin hukuki geçerlilik kazanabilmesi için, vekaletnamede yer alan ve birlikte temsile yetkili yöneticilerin tümünün yemin etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle, davalı I. S. şirketi adına sadece bir temsilci tarafından yapılan yeminin yeterli ve bağlayıcı olmadığı ve bu durumun davalı şirket açısından geçerli kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Mahkemenin, davalı I. S. şirketi adına yemin edecek kişileri doğru bir şekilde tespit ederek, usulüne uygun bir yemin işlemi gerçekleştirmesi ve elde edilen sonuçlara göre bir karar vermesi gerektiği belirtilmiştir. Kararda bu prosedürün uygulanmaması nedeniyle mahkeme kararının bozulması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak, bu kişilerden her birine münferiden temsil yetkisi verilmişse, bu kişilerden herhangi birinin yemini eda veya iade etmesi yeterli ve geçerli sayılacaktır.

Önemle ifade edilmeli ki doktrinde, tüzel kişi adına yemin eda veya iade etmeye yetkili kişilerin, yemin konusu vakıanın meydana geldiği tarihte değil, yeminin eda veya iade edileceği tarihte tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip kişiler olduğu vurgulanmaktadır (Erdönmez, 2017: 1874; Yılmaz, 2012: 83; Atıcı, 2021: 310; Elgün Toğrul, 2021: 253). Yargıtay da bir kararında, "HMK'nın 232/2. maddesi uyarınca tüzel kişiye teklif edilen yemin, tüzel kişinin yetkili organı tarafından eda edilir. Bu temsilci, yemin konusu işlemin yapıldığı tarihteki değil, yemin teklif edildiği zamandaki temsilcidir. Ayrıca, birlikte temsil söz konusu olduğu takdirde yeminin bağlayıcı olabilmesi için birlikte temsile yetkili kişilerin tamamının yemin etmesi zorunludur. Bu itibarla, mahkemece; yukarıda da ifade edildiği

üzere, davalı tarafından yemin teklif edilen davacı şirketin, yemin teklif edildiği tarihteki yetkili temsilcisinin tespit edilerek, bu temsilciye usulüne uygun olarak yeminin yaptırılması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde hüküm kurmuştur .

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 232. maddesinin gerekçesinde de şu ifadeler yer verilmiştir: “Bir gün önce değişmiş olsa bile organ kavramından anlaşılın, yemine ait işlemin yapıldığı anda görevdeki organdır. Görevdeki organın temsil ettiği zamanın dışında yapılmış bir işlem bakımından dahi bunda tereddüt edilmemek gerekir. Zira yemin teklif ve eda edildiği anda, temsil yetkisi olanlar da temsil yetkisinin doğal gereği olarak, vakıa hakkında bilgi sahibi olmuş bulunacaklarından, böylece “Yeminin konusu” başlıklı 228. maddenin ikinci cümlesi şartları oluşmuş bulunacaktır.”

Ayrıca, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu dönemine ilişkin bir Yargıtay kararında yer alan karşı oy yazısında, bir kişiye ancak kendisinden kaynaklanan vakıalar hakkında yemin teklif edilebileceği hükmünün sadece gerçek kişiler için geçerli olduğu, tüzel kişiler için geçerli olmadığı ve dolayısıyla olay tarihindeki değil, yeminin teklif edildiği tarihteki yetkili temsilcinin yemini kabul veya eda etmesi gerektiğine dair tüm bilimsel ve yargısal görüşlerin bu sonucu doğruladığı ifade edilmektedir .

Ancak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 232. maddesinin gerekçesinde açıklanan kısma ve Yargıtay kararındaki karşı oy yazısına katılmak mümkün değildir. Doktrinde ve Yargıtay kararlarında bu husus geniş çapta tartışılmamış olsa da kanımızca tüzel kişi adına yemin edecek kişiyi, kendisinden kaynaklanmayan bir vakıa hakkında yemin etmeye zorlamak uygun değildir (Atıcı, 2021: 311). Önemli olan, tüzel kişi adına yemin edecek gerçek kişinin ancak kendisinden kaynaklanan vakıalar hakkında yemin edebilmesidir. Örneğin, yeminin konusu olan vakıa, kişinin temsil yetkisine sahip olduğu dönemden önce gerçekleşmişse, bu kişinin söz konusu vakıadan haberdar olması beklenemez ve bu nedenle yemin teklif edilemez veya iade edilemez. Bu bağlamda, yemin konusu işlemi gerçekleştiren ancak yeminin eda edildiği tarihte tüzel kişiyi temsil yetkisine sahip olmayan kişilerin, derdest davada yemin edemeyecekleri ifade edilmelidir. Her ne kadar yemin tüzel kişi adına ediliyor olsa da yemin eden ve gerçek kişi olan temsilcinin bu konuda bilgi sahibi olmaması ve olamayacak durumda olması halinde ondan yemin etmesi beklenmemelidir.

Bu durumda, tüzel kişinin temsilcisinin yemin eda veya iade edemeyecek durumda kabul edilmesi, aslında tüzel kişi aleyhine bir durum oluşturmaktadır. Yemin delili ile kesin olarak ispat edilecek bir vakıa için, yemin eda edilemeyecektir. Ancak, bu durum hukuka uygundur. Aksi takdirde, kişiyi kendisinden kaynaklanmayan bir vakıa için yemin etmeye zorlamak, hukukun amacına uygun olmayacaktır.

Son olarak belirtmek gerekir ki yemin teklif edilen tüzel kişi, davada tüzel kişi adına yemin edecek kişi aracılığıyla temsil edilmiyorsa ve dolayısıyla duruşmada bizzat hazır bulunmuyorsa, tüzel kişiye yemin davetiyesinin çıkarılması gerekmektedir (Erdönmez, 2017: 1874). Yargıtay kararına konu olan bir olayda, ödemenin borcu sonlandıran sebeplerden biri olduğu ve yargılamanın herhangi bir aşamasında ileri sürülebileceği ifade edilmektedir . Davacılar, ödeme iddialarını yazılı delillerle kanıtlayamadıklarından son çare olarak yemin deliline başvurmuşlardır. Ancak, yemin teklifinin doğru bir şekilde işlem görmesi için davalı tüzel kişiye yemin davetiyesinin gönderilmesi ve temsilcisinin yemin için mahkemede hazır bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda, yemin davetiyesi doğrudan tüzel kişinin temsilcisi olduğu iddia edilen E.Ç.'ye gönderilmiş ve bu kişinin mahkemeye gelmemesi üzerine, davalı tüzel kişinin yeminden kaçındığı varsayılmıştır. Yargıtay ise bu prosedürün usulsüz olduğuna ve mahkemenin bu şekilde usulsüz yemin davetiyesine dayanarak hüküm kurmasının doğru olmadığına karar vermiştir. Buna karşılık Yargıtay'ın, tüzel kişi adına yemin edecek temsilciye yemin davetiyesinin gönderilmesi gerektiği yönünde kararları da mevcuttur . Bu bağlamda, Yargıtay'ın yemin davetiyesinin tüzel kişiye gönderilmesine yönelik kararının isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Yemin davetiyesine, yemine konu hususlar hakkında sorulacak sorular ile geçerli bir özrü olmaksızın yemin için tayin olunan gün ve saatte mahkemeye bizzat gelmediği veya gelip de yemini iade etmediği yahut yemini eda etmekten kaçındığı takdirde, yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılacağı belirtilmelidir. Yemin için davet edilen kişi, tayin edilen gün ve saatte mahkemede geçerli bir özrü olmaksızın bizzat hazır bulunmaz yahut hazır bulunup da yemini iade etmez ya da yemini eda etmekten kaçınırsa, yemin konusu vakıalar ikrar edilmiş sayılır. Kendisine yemin iade olunan kişi, yemin etmekten kaçınırsa yemin konusu vakıa ispatlanmamış sayılır.

SONUÇ

Tüzel kişilerin hukukî durumu, temsil yetkisi ve yemin delili bağlamında kapsamlı bir incelemeyi gerektirmektedir. Türk Medenî Kanunu'nun ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddeleri, tüzel kişilerin temsil yetkisini düzenleyerek, bu yetkinin kullanımını belirli şartlara bağlamıştır. Doktrin ve Yargıtay kararları, tüzel kişiler adına yemin edecek kişilerin belirlenmesi hususunda önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak, tüzel kişi adına yemin edecek kişinin, yemin konusu vakıanın meydana geldiği tarihte değil, yeminin eda veya iade edileceği tarihte temsil yetkisine sahip olması gerektiği yönündeki görüşler, hukukun işlevselliği açısından bazı sakinler doğurabilir. Bu

bağlamda, tüzel kişi adına yemin edecek kişinin, ancak kendisinden kaynaklanan vakıalar hakkında yemin edebileceği ve bu durumda temsil yetkisinin etkin bir şekilde kullanılabileceği sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akcan, R. (1999). "İcra Hukukunda Temsil", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1-2): 21-62.
- Akipek, J.; Akıntürk, T.; Ateş, D. (2019). Türk Medenî Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Atalı, M.; Ermenek, İ.; Erdoğan, E. (2021). Medenî Usûl Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Atıcı, C. (2021). Medenî Usûl Hukukunda Dava Ehliyeti, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Deliduman, S. (1998). "Tüzel Kişilerin Davada Temsili", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(1): 176-187.
- Dural, M. & Öğüz, T. (2019). Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Elgün Toğrul, E. Ş. (2021). Medenî Usûl Hukukunda Dava Ehliyeti, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Erdönmez, G. (2017). Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Erişir, E. (2007). Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti, Güncel Yayınevi, İzmir.
- Helvacı, S. & Erlüle, F. (2014). Medeni Hukuk, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Kale, S. (2010). Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Karslı, A. (2020). Medenî Muhakeme Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Kavasoğlu, A. (2008). Medenî Usûl Hukukunda Davada Temsil, Ankara.
- Oğuzman, K.; Seliçi, Ö.; Oktay Özdemir S. (2022). Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Öztaş, B. (1970). Medenî Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk, Ankara.
- Öztaş, B. (1998). Tüzel Kişiler, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Tanrıver, S. (2021). Medenî Usûl Hukuku Cilt 1, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Taş Korkmaz, H. (2014). Medeni Usul Hukukunda İradî Taraf Değişikliği, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Umar, B. (2014). Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Üstündağ, S. (2000). Medenî Yargılama Hukuku, Nesil Matbaacılık, İstanbul.
- Yılmaz, E. (2012). Medenî Yargılama Hukukunda Yemin, Yetkin Yayınları, Ankara.